

torcido para verter el líquido que contiene» notant que en algunes ordes religioses l'usen per abocar el vi en el refector. De fet això indica un passatge de l'Arx. de Hita on acusa els convents de frares que «tienen grand la galleta e chica la campana», és dir força be-
 5 guda i poca oració. Hi ha dades de punts de Castella i Lleó, però quasi totes són més modernes (llevat «4 galletas de vino» en el monestir de Cardaña, a. 1014): una vegada en el *Canc.* de Baena, tres en A. de Palencia; en la segona part anònima del *Lazarillo* es
 10 parla d'una persona que per donar-se importància va sempre acompanyada «de una buena galleta de unos buenos frutos». «Jarra de cobre para repartir vino» a La Alberca (Salamanca). Va introduir-se en l'ús nàutic «jarro de palo en que sirven el vino a la mesa de la
 15 nao» (1587) i potser des d'aquest penetrà a l'Argentina, on és una «calabaza chata, redonda y sin asa, para tomar el mate amargo». El port. *galbeta*, encara que ja figuri en Moraes, deu ser manlleu tenint en compte la *-lh*.

És singular que a França tot essent enterament estrany al territori d'Oc aparegui des de molt antic en llengua d'oïl i en forma clarament autòctona: *jalaie*: «mesure pour les liquides, les grains et la terre», ja
 25 apareix en el S. XIII, i en textos no locals prou sovint fins al S. XVII, però sobretot són de la zona del Loire, avui resta sobretot en patuoses del NE., S. i SO. (*FEW* IV, 35); si aquesta forma correspon a la mateixa base fonètica GALLETA del català oriental, tenim també una forma amb *-TT-*, com la de l'occidental, a Suïssa,
 30 *jalete* a Fribourg en el S. XV «seau en bois, récipient pour liquides» i *dzaléita* 'ferrat de munyir' a Vaud i Gruyère.

Reapareix en el rètic d'Engadina (*gialaida*) i Sobreselva (*galeida*), a Lombardia (*galeda*) —cf. Jud, *BDR*
 35 III, 97n.—, i en tot el Sud de la Península Italiana, des dels Abruzzi fins a Apúlia i Calàbria: Scanno *gallettò* f. i *golittò* m. «secchio di legno da mungere», Basilicata *gallettò* «orciuolo di legno, calabrés *gaddetta* etc.», «vaso di creta a due manici» o «orciuolo di
 40 legno» en el Nord, 'ferrat de munyir' en el Sud (Rohlf, *ARom.* IX, 165), Matera (Basil.) *jalittò* «secchia di legno» (ací *ä* correspon a *ĕ*, *j* < *g*-, i *-ə* a qualsevol de les cinc vocals, *ZRPb.* XXXVIII, 269, 137, 148, 139-41), Bari la *galétta* o *gallétta* 'cassó de llauna per
 45 poar' (Giese, *W. u. S.* XVI, 92), en el grec de Bova (Cal.) *gaddetta* «piccolo secchio di legno da mungere», Rohlf, *RLiR* II, 285; *EWUG*). Des del vèneto-ladí d'Istria (Dignano), on figura com *galida* (Ive, 122), degué passar al croat coster de l'Adriàtic, on és *gòlida*
 50 'recipient de fusta per munyir o per abeurar les ovelles' (Skok, *ZRPb.* LIV, 204), i des del roms. *galeatā* 'galleda' sembla haver passat al magiar i al polonès (Candrea, *Rom.* XXXI, 311-2).

Més antic és germànic, on l'al. *gelte* (avui viu en el Sud i a Renània), ja apareix com a *gellita* en a-al.
 55 ant., ço que suposa una base *GALEDA, mentre que en baix alemany *gellit* (n. ?) «gefäss» es troba ja a les glosses de Trèveris (Francònia central, c. l'a. 1000 o poc més tard, Holthausen, *Altniederdeutsches Etym.* 60

Wb.), i l'ags. *gellet* suposen GALLETA. L'aspecte del mot és més romànic que germànic, i tant la seva absència en la major part de les llengües germàniques, com la discrepància -EDA/ETA, recomanen l'admissió
 5 d'un manlleu per part del germànic: la *-D-* podria ser deguda al fet que l'alt-alemany romangüé en contacte íntim amb el romànic fins més tard que l'anglo-saxó i el baix-alemany, fins a un moment en què la pronunciació neolatina ja havia sonoritzat les sordes intervocàliques (Gamillscheg, *Rom. Germ.* I, 23).

Entre les formes bàsiques suposades pel romànic la comprovada més àmpliament i de manera menys equívoca és GALLETA (> cat. *galleda*, i suposada també pel francès antic, l'alt-italià, el reto-romànic i fins el romanès), i aquesta és la documentada en una font llatina, val a dir que única i tardana: «cratera: vas vinaría, quod et *galleta*, anappum, scalam» (*CGL* V, 564.48), en una glossa transmesa per un ms. cassinense del S. X (d'original potser bastant anterior, i si no
 20 m'enganyo el mateix que ens ha transmès altres formes de llatí vulgar suspectes en part d'hispanisme).¹

Les formes castellesanes i sud-italianes, junt amb la del català occidental, semblen respondre a una base *GALETTA o -ITTA, que podria ser secundària i expli-
 25 cable per invasió d'una terminació més freqüent; també es pot pensar que hi hagi una sorda conservada per aragonesisme, propagada des d'Aragó a Castella (s'hi prestaria la cronologia de les formes castellesanes) i al cat. occidental, i des del Baix Ebre a l'ús nàutic castellà, però em sembla que l'extensió catalana i castel-
 30 tellana és massa gran per a això (ni que cridéssim en ajuda el mossàrab, sense suport en la documentació), i el fet de reaparèixer aquesta variant, per si fos poc, a Suïssa, acaba d'induir-nos a veure-hi quelcom de més substantiu i relativament primari. En definitiva queda una vacil·lació terminal almenys triple -ETA/ETTA/EDA, que potser tot s'ha de considerar allora.²

D'on ve aqueix GALLETA s'ignora del tot. En tot cas és inacceptable partir del ll. GALĒA 'casc', encara que aquest aparegui algun cop en el sentit de recipient, car les audaces combinacions de Brūch (*ZRPb.* XXXVIII, 690; LI, 479-82; LV, 502-3) de cap manera no ens duen a explicar la terminació.³ L'origen germànic defensat per Th. Braune (*ZRPb.* XLII, 147) no és menys inversemblant i no l'accepten ni els germanistes (Kluge, s. v. *gelte*). Quant a relacionar-hi el fr. *galon* (mesura) (> angl. *gallon*), com han volgut Brūch i Wartburg (*FEW*) és absolutament arbitrari: no hi ha a penes cap semblança fonètica, ni en tot cas lligam morfològic raonable, l'afinitat semàntica és poca, i s'hi
 50 oposa conclusivament la diversitat total de les àrees geogràfiques.

Més raonable és relacionar-ho amb el gr. γαυλις, acusatiu γαυλιδα, 'ferrat de munyir' (Rohlf, *EWUG*, n. 418; i ja Settegast, *RFgn.* I, 246-7); i en rigor es podria admetre que la influència de γάλα 'llet' l'havia convertit en *γαλιδα en alguna zona antiga de la Magna Grècia, la λ del qual es pogué duplicar pel fenomen de correspondència fonètica constatat en altres hellenismes (veg. CALLAR, MOLL etc.). Però